

СТУДЕНТСКИЯТ ПЕДАГОГИЧЕСКИ СТИЛ – РЕЗУЛТАТ ОТ ЕМПИРИЧНО УЧЕНЕ

Соня Георгиева

Русенски университет „А. Кънчев“

Резюме. Обучението на студенти от педагогическите специалности в голямата си част е структурирано около усвояване на базисни знания и въпроси от различните методики. На финалния му етап – педагогическата практика и при постъпване на работа в училище, са налице дефицити, свързани със стила на педагогическо взаимодействие както за целите на традиционното учене, така и за развитие на детското творчество. Настоящата работа е споделяне на опит за обогатяване на педагогически стил при студенти педагози в обучението по „Човек и общество“.

Keywords: style, strategy, training, man and society

Независимо от множеството концепции (Иванов, Ст., 2011), (Каменов, Д. и кол., 2008), (Гюрова, В. и кол., 1997), разглеждащи различни страни на вузовската педагогика, са налице полета, чието запълване е необходимо, тъй като дефицитите в практиката са факт. Такъв извод се налага и от значимостта на теоретико-емпиричното отражение на работата в аудиторията върху реална работна среда.

Концептуалната теоретична обосновка би била максимално обективна, ако се основава на резултати от случващото се в класната стая. Това е причината за представяне именно на такъв опит.

Резултатите от работата на голяма част от младите учители¹⁾ и данни от експертна оценка от по-опитните им колеги²⁾ и директори, както и от направено проучване на документи³⁾ (ревизионни тетрадки), сочат две основни причини за слабости в работата:

- липса на формирани компетенции за взаимодействие по време на възпитателно-образователните практики, рефлектиращи пряко в учителския стил;
- неумение за разнообразяване на взаимодействието в класната стая, което води до скука и демотивация както при учителите, така и при учениците.

В контекста на необходимостта от качествено преподаване с цел формиране на педагогически компетенции и цялостен ефективен преподавателски стил настоящата разработка предлага идеи, базирани на реални резултати в

аудиторията по време на упражнения и индивидуално консултиране – дейности със силен генериращ ефект върху желанието за качествено преподаване и реална възможност да катализират учене в екип със заряд на иновативност и социокултурна, професионална приемственост.

За по-голяма яснота относно насоката на работата привеждам утвърдени дефиниции за ключовите понятия, които споделям, свързани с темата – „стил“ и „стратегия“:

– **стил, стилове**, (два) стила, *мн. ч.*,... 3. Система от елементи в някаква дейност..., която се характеризира с тяхното вътрешно единство, с тяхната общност“;

– **стратегия, стратегии**, *мн. ч.* – „Обща, предварително начертана насока в ръководенето на..., дейност, която трябва да доведе до успешен край“.

Параметрите на структурираната работата за целите на изследването се основават на следните научно основополагащи тези:

– йерархията на човешките потребности на базата на две основни групи потребности (Маслоу), свързани с дефицитите (в конкретния случай в стила) и потребностите от развитие;

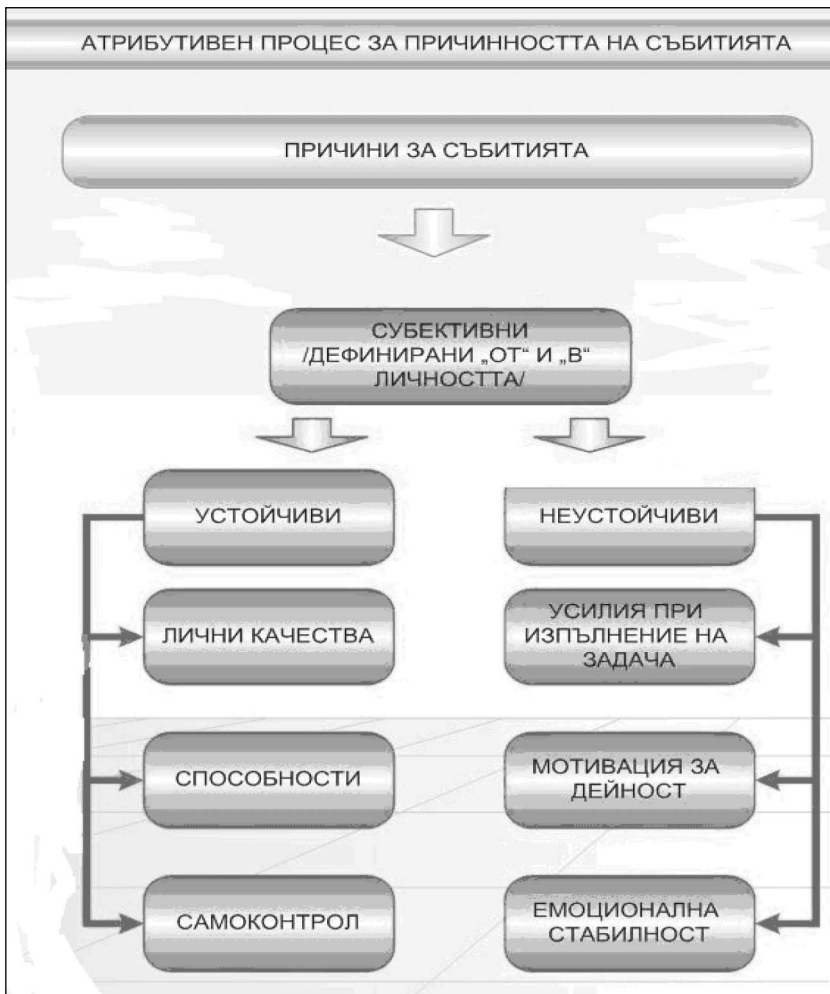
– тезата за събитията, според която „се разграничават“ (Тютюнкoв, Ж.) два валидни „основни типа локализация“. В случая се базирам на вътрешните в частта им мотивация за дейност.

Намирам ги за удачни и основополагащи за целите на настоящата работа поради обединяващата им функция по отношение на отделните участници в процеса на социалното им учене. В същото време те предполагат възможности за нарастване на локуса на контрола на обучаваните, рефлексия към прецизност и ориентация към иновативни практики.

Очертаващите се социални аспекти и варианти за персонифициране на работата са реална основа за продуктивна дейност в аудиторията и извън нея.

Работата се обедини тематично около затвърждаването на знанията за част от българските празници, обредите и ритуалите, свързани с тях. Подбрани бяха сравнително познати народни традиции, за да може вниманието на студентите да се акцентира не върху фактология, която тепърва да се опознава, а върху възможни практики, които не са сложни, но до които или много малко, или въобще не се прибягва в ежедневието.

Без да се омаловажават теоретичните знания за бъдещата преподавателска дейност на студентите педагози, считам, че взаимодействието на практическа основа е сред водещите фактори, трасиращи пътя на качествената работа. И сега съществуват интересни идеи и добри практики, но идеята не е те да са епизодични, към тях да се пристъпва със страх, а да се впишат в преподавателския стил, да станат неразделна част от конструктивното взаимодействие между учител и ученик.

Субективна причинност на събитията.
Схемата е базирана на тезата на Ж. Тютюнков.

Ръководната *хипотеза* бе, че ако се използват достъпни, по-малко познати и разнообразни варианти в работата, те ще се отразят върху подобряването на педагогическия стил. Вероятният постефект се свързва с цялостна по-добра мотивация за работа, базирана на компетентност, освобождаваща студентите от стрес. Очакванията се свързват и с формирането на подходящ за личността преподавателски стил и цялостна стратегия за работа в класната стая, което е и *целта* на изследването. Бяха определени следните *задачи*:

- издирване на материали (библиография) по темата, в които е описан опит от работа с други студенти по същата учебна дисциплина⁴⁾;

- провеждане на интервю и беседа с цел подбиране на известни празници, за чиито смисъл и обреди не е работено;

- запознаване на студентите с празниците, с които ще се вгражда учителски стил у тях⁵⁾ и ще се положат усилия за оформяне на цялостна стратегия относно технологията при разглеждане на тематични единици в разглеждания контекст;

- обсъждане на наблюдавани учителски практики, свързани с тези празници, по предварителни критерии, определящи реални възможности трудът им да стане по-атрактивен, желан, интересен и ефективен (от гледна точка на детското разбиране⁶⁾ и придобити умения за участие в процеса на претворяване на обичай, изработване на символи и атрибути, свързани с празника);

- разглеждане на план-конспекти на колеги студенти, учители и мултимедийно представено планиране от преподавателя за подобен тип работа;

- провеждане на диагностични процедури за самопознание в различни моменти от работата и съотнасяне на професионалното разбиране за себе си към стандарти, които са утвърдени в съвременната педагогика.

Подходът осигурява възможност на студентите да преценят и подберат за себе си кои от представените практики са в нюанс с предпочитанията им, т.е. са подходящи за вграждане в стила им на работа. С оглед на подобно съображение те се насочват да работят съобразно самостоятелния си избор в следните насоки:

- изработване на план-конспекти в условията на групова работа и комплектоване на работни материали⁷⁾ (плоски и обемни) за тях, както и провеждане на дискусия между отделните групи на тема: „Защо точно така и как може да е по-добре?“;

- обобщаване на правила за планиране на уроци, свързани както с общодидактическите изисквания за такъв тип работа и с начините за запознаване на децата с българските празници и обичаи в различни организационни форми, подчинени на спецификата на дисциплината – класически урок, урок-екскурзия, урок-тържество и урок-викторина;

- структуриране на видовете педагогически особености във връзка с работата в класната стая при запознаване с празници и обичаи, когато се работи с деца от селски райони, от градове от различен тип или в мултикултурна класна стая.

Следващата стъпка в работата бе представяне на уроци от студенти пред колегите им, при които работата им бе заснемана като образец и бе повод за обсъждане и самопреценка.

Като цяло, апробирането на модела продължи през цялото предвидено в учебния план аудиторно и време за консултации за студенти от спец. „Начал-

на училищна педагогика с чужда език“ и „Предучилищна и начална училищна педагогика“.

За събиране на данни, корелиращи с резултатите, бе структуриран инструментариум, който включва: наблюдение, анкети и оценка на продуктите от дейността на студентите. Една част от дейностите, свързани с тази работа, имаха задължителен характер, други включваха и задания, които студентите могат да изберат или не.

В края на работата бяха сравнени резултатите с данни, получени чрез същия инструментариум на обучавани студенти в две предходни години, с които се е работило по традиционния начин.

Резултатите, подлежащи на количествена оценка, са обработени статистически с програма Statgraphics. Нулевата хипотезата се формулира⁸⁾ така: $H_0 := E[Y_1] = E[Y_2] = \dots = E[Y_m]$. При проверката ѝ се спазва следната последователност:

– определят се средноаритметичните стойности и коригирани дисперсии на всяка извадка:

$$\bar{Y}_j = \frac{1}{n_j} \sum_{i=1}^{n_j} y_{i,j}; \quad S_j^2 = \frac{1}{n_j - 1} \sum_{i=1}^{n_j} (y_{i,j} - \bar{Y}_j)^2, \text{ където } j = 1, 2, \dots, m.$$

– определя се общата средноаритметична стойност:

$$\bar{\bar{Y}} = \frac{1}{\sum_{j=1}^m n_j} \sum_{j=1}^m n_j \bar{Y}_j.$$

Изчисляват се дисперсиите:

$$\bar{S}^2 = \frac{1}{\sum_{j=1}^m (n_j - 1)} \sum_{j=1}^m [(n_j - 1) S_j^2];$$

$S_a^2 = \frac{1}{m-1} \sum_{j=1}^m [(\bar{Y}_j - \bar{\bar{Y}})^2 n_j]$ и стойността на критерия: $F = \frac{S_a^2}{\bar{S}^2}$, който при вярна нулева хипотеза има F – разпределение със степени на свобода $k_1 = m - 1$

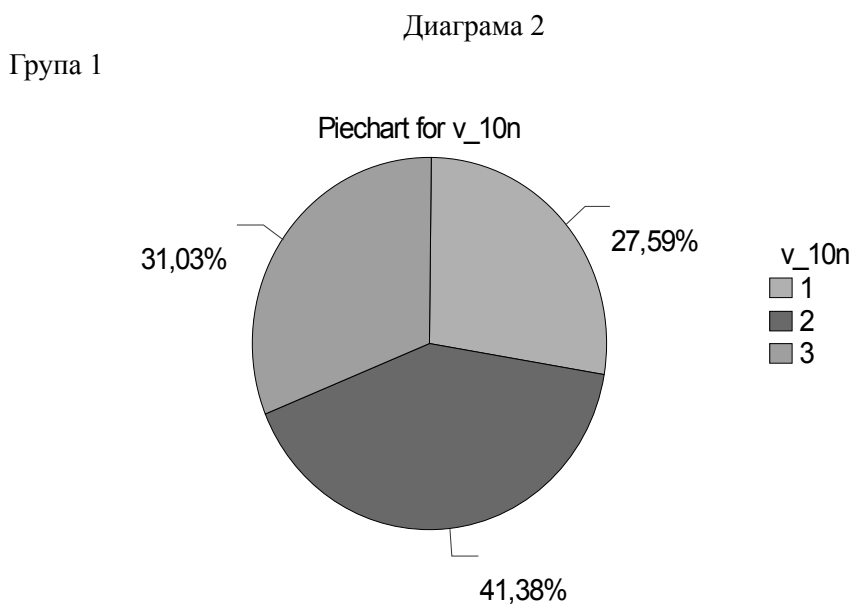
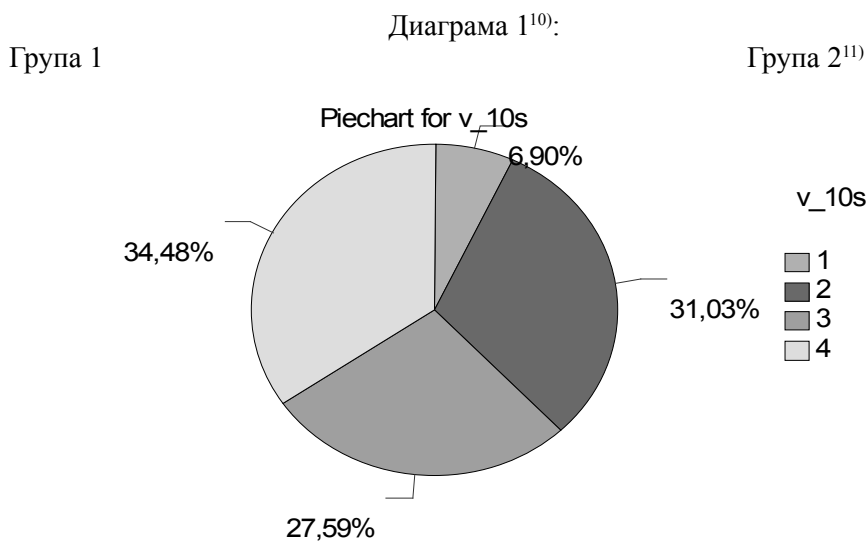
и $k_2 = \sum_{j=1}^m (n_j - 1)$.

Ако получената стойност на F е по-малка от критичната ($F < F_{\alpha; k_1; k_2}$) или $P(F, k_1, k_2) \geq \alpha$, се приема, че нулевата хипотеза не противоречи на емпиричните данни.

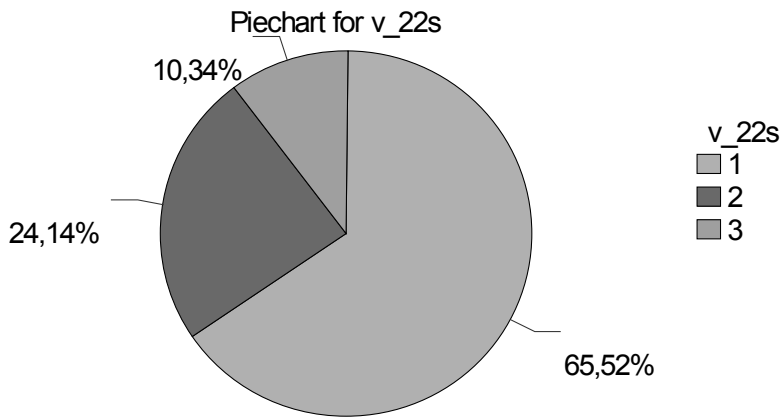
В обратния случай нулевата хипотеза се отхвърля. Стойностите се вземат от таблицата, в която са структурирани данните.

Тук са представени диаграми, показващи нагласите на студентите, обучавани по традиционния начин и по описания по-горе емпиричен модел. Включени са пет показателя: обърканост и страх, притеснителност за задаване на въпроси, неумения за работа в екип, нежелание (3), липса на мотивация за участие (4), самостоятелност, породена от осмислена компетентност, както следва (5):

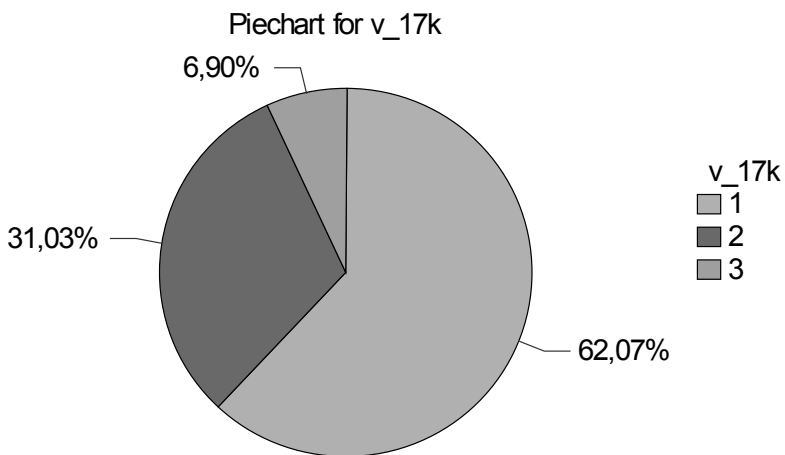
1. Диаграма 1. Данни за двете групи в началото.
2. Диаграма 2. Данни за работата на двете групи в средата.
3. Диаграма 3. Данни за работата на двете групи в края⁹⁾.

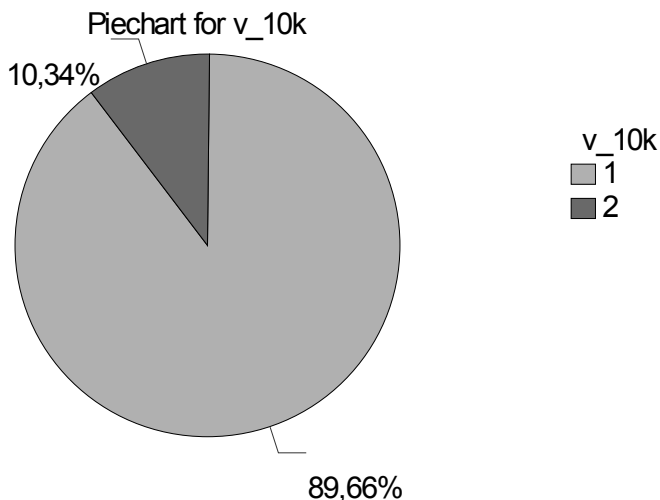
Група 2¹¹⁾

Диаграма 3
Група 1

Група 2

В средата на изследването са налице разлики, като при експерименталната група два от критериите дори са отпаднали – обърканост и страх, притеснителност при задаване на въпроси. В края резултатите сочат значими различия. При контролната група са запазени данни по три от критериите, свързани с недостатъчно изграден стил на работа и лични, немотивиращи признаци за такава, докато при експерименталната е отпаднал и последният индикатор за това. При нея са налице обективни данни за нараснала мотивация и компетентност.

Количествените данни се допълват с качествената оценка, базирана на студентските мнения относно работата в експерименталната група:

- желателност за изпълнение на задачи с незадължителен характер;
- студенти, ентусиазирани при работа с деца и при планиране на предстоящата си работа, предлагат вариативни модели;
- наличие на много иновационни идеи за индивидуализиране на работата според вида на детската аудитория;
- събран богат нагледен материал¹²⁾ за работа с деца във връзка със запознаване с празниците, обичаите и обредите (Прил. 2);
- структурирани идеи и реално реализирани взаимодействия на част от студентите с колеги и учители за подпомагане на реални педагогически практики;
- налични ефекти, които надхвърлят очакванията във взаимодействията студент – учител, студент – студент, студент – ученик и студент – пре-

подавател. Те могат да се определят като: прояви на уважение към труда на другия, желание за сътрудничество, толерантност, проява на търпение и пораснали компетенции за работа в екип.

Като цяло, мотивирано се налага изводът, че емпиричното учене има ред предимства и от гледна точка на добрата методическа подготовка на студентите, и от чисто психологическа: поява на интерес, просоциални чувства¹³⁾ и общочовешки ценности – неща с положителна рефлексия в студентския преподавателски стил.

Наред с подобряване и разширяване на компетенциите, структуриращи педагогическия стил, са налице и процеси на трансфер на педагогически технологии в съответствие с потребностите в глоболизиращия се свят. Очертаващите се тенденции пред човека на XXI век в постмодерния свят във връзка с възможностите му да се реализира на световния пазар на труда също се предпоставят. Студентите бъдещи учители се саморазвиват във и чрез групата. Те стават по-инициативни и смели във вземането на решения, по-конкурентоспособни.

Приложение 1

ТЕСТ „САМООЦЕНКА“¹⁴⁾

1. Колко често Ви терзят мисли, че нещо не е трябвало да кажете, да направите?

- ☐ Много често.
- ☐ Понякога.

2. Когато общувате с блестящ и остроумен човек, то Вие:

- ☐ Стараете се да го победите по остроумие.
- ☐ Не бихте се съревновавали, а ще му отдадете полагащото му се и ще се изключите от разговора.

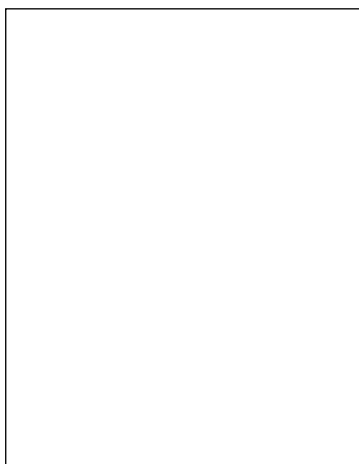
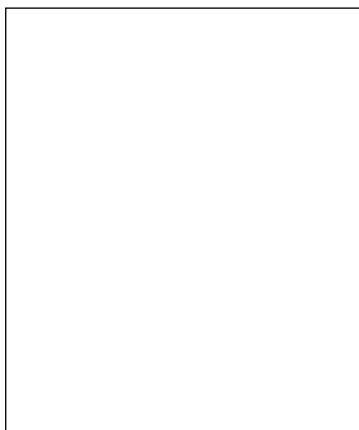
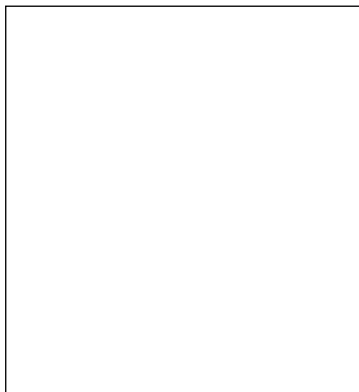
3. Изберете едно от мненията, което Ви е най-близко:

- ☐ Самооценката се състои от три компонента – 1. Когнитивен (самопознание); 2. Емоционален (емоционално-ценностно отношение към себе си); 3. Поведенчески (готовност за действие).

Приложение 2

Работен лист № 1¹⁵⁾

1. Разгледайте картините и нарисуйте други срещу тях, които да съответстват на празника, който е изобразен.

Работен лист № 2

1. Кои празници за изобразени на картините? Свържете със стрелка картинката, която съответства на текста за нея.

На небето горе,
весели дечица
скоро ще изгрее
чудната звездица.

Тя ще ни докара
Светло тържество –
Божие, Христово –
Свето Рождество.

Мир, любов и братство
в градове, села.
Край на мъки тежки,
край на вси тегла!...

НАЙ-ДОБРАТА ЛЮЛКА

Ето на-ръка на мама,
ето на-ръка на тате,
като мене няма, няма
по-щастлива на земята.

Погледнете, погледнете–
между тях сега се смея,
че ръцете им са люлка,
на която се люлея.

Те ме вдигат нависоко,
стискам им ръцете–двете,
че това е най-добрата
детска люлка на небето.

Петя Йорданова

ВЕЛИКДЕН

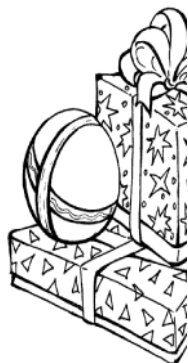
Чук, чук, яйчице,
имаш ли си сърчице,
знае ли какво е то
нови дрехи и палто?

Чук, чук, яйчице,
ако имаш сърчице,
да му кажеш, нека знай:
днеска цял ден се играй,
и червените яйца
са за всичките деца.

Дора Габе

Работен лист № 3

1. Художникът е пропуснал да довърши картините. Дорисувайте липсващите части и ги оцветете в подходящ цвят.

2. Разкажете за обредите на един от празниците – по желание.

БЕЛЕЖКИ

1. За целите на изследването, от което са взети данните, са наблюдавани 278 души учители.
2. Това са главни учители и такива, които работят пряко с изследваните лица в успоредни паралелки – 56 на брой и 17 директори.
3. Ревизионни тетрадки от направени тематични и цялостни проверки над работата на учители, като е обърнато специално внимание на забележките, препоръките и дадените обяснения от наблюдаваните учители.
4. В литературата виж – Георгиева, С.
5. Това бе извършено самостоятелно след предоставяне на литература и ориентир за работата, структурирани около смисъла на празника, символите и ритуалите в него и обичаите, които битуват у нас и имат реално отражение в живота на хората.
6. По-подробно Георгиева, С., Разбирането като педагогически проблем, „Авангард принт“, Русе, 2006.
7. Раб. лист 1, Раб. лист 2 и Раб. лист 3.
8. Прието е, че тя се валидизира при повече от две случайни величини.
9. Група 1 е контролна, а група 2 – експериментална.
10. Сивият, синият и розовият цвят обозначават съответно критерий 5, 4 и 5.
11. Данните са идентични за двете групи.
12. Поради ограничения брой страници не е възможно представяне, но същите ще се издадат самостоятелно.
13. Изследвани с *инструмент за регистриране на смисловите преживявания на личността* (12, 79 – 93).
14. Целия тест в <http://naskoart.com/eBooks/Psihotestove/samoocenka.htm>
15. Това е работа с асоциации (студентско творчество) – подбрани са 5 – 6 елемента, които вече са възприемани от децата, подредени в колона, и срещу тях те трябва да нарисуват друг предмет, свързан със същия празник.

ЛИТЕРАТУРА

- Георгиева, С. (2011). Учебното съдържание и качеството на обучението (Човекът и природата – III – IV клас.) *Начално училище*, 4. с. 3 – 13.
- Георгиева, С. & Атанасов, Сл. (2010) Храмовете в село Червен до Русе. *Архив за поселищни проучвания*, 1. с. 144 – 154.

- Георгиева, С. (2005). Видове постъпки при трудности по време на урок. *Начално училище*, 4. с. 52 – 60.
- Георгиева, С. (2005). Возможности изучения предметов „Родной край“ и „Окружающий мир“ для эффективной реализации детей в мире взрослых. *Учебный год*, 4. Волгоград.
- Георгиева, С., Сл., Слав Ан. (2010). Храмът – същност и смисъл. В: *Светиниколаевски православни образователни четения*. Бургас, с. 337 – 340.
- Георгиева, С & Грънчарова, В. (2005). Опит за класификация на трудности по време на изпълнение на задачи в часовете по роден край, околна свят, родино- и природознание. В: *Юбилейна конференция на Шуменски университет*. Шумен: Университетско издателство. с. 8 – 16.
- Георгиева, С. (2004). Създаване на учебни умения чрез дидактични карти с когнитивна потенция (II клас – „Околна свят“). В: *ПУ Том 41*, серия 6.3, Русе. с. 23 – 29.
- Георгиева, С.& Цанков, П.(2012). Енциклопедични знания за любопитковци. *Педагогика*, 2.
- Георгиева, С. (2003). Практическо моделиране на студентския преподавателски стил в условия на студентска практика. *Проучване и разработване на иновации в технологията на реализирането на съвременни образователни стратегии*, 1. с. 50–52
- Гюрова, В. и кол. (1997). *Провокацията учебен процес*. С.
- Иванов, Ст. (2011). *Теория и практика на социалнопсихологическия тренинг на студенти*. С.
- Каменов, Д. (2008). *Обучение на обучители*. С.
- Маджирова, К. (2004). Мониторинг и оценяване на дейността на учителя. *Педагогика*, 4. с. 28 – 37.
- Пехливанова, М. (2004). Професионалната идентификация на учителите и нейните съвременни измерения. *Педагогика*, 8. с. 68 – 73.
- Стефанова, Г. (2004). PIL-тест – един добър инструмент за регистриране на смисловите преживявания на личността. *Образование*, 2. с.77 – 93.
- Тютюнков, Ж. (2004). Причинност и контрол върху събитията в социалната среда. *Психология журнал.*, 4. с. 36.

STUDENT'S TEACHING STYLE AS A RESULT OF EMPIRICAL LEARNING

Abstract. Training of students from educational disciplines largely structured around the acquisition of basic knowledge from the different methodologies. The final stages –pedagogical practice and joining the school there are deficits associated with the style of pedagogical interaction as for the traditional learning and the development of children’s creativity . This work is sharing experiences to enrich teaching style with student teachers in the teaching of “Man and Society”.

✉ **Sonya Georgieva, Assoc. Prof.**
University of Ruse “Angel Kanchev”
8, Studentska Str.
7014 Ruse, Bulgaria
E-mail: sonia1956@abv.bg

STEPS TO SUCCESS
ПЪТЯТ КЪМ УСПЕХА

STEPS TO SUCCESS

ПЪТЯТ КЪМ УСПЕХА

Уважаеми читатели,

Представяме ви новата ни рубрика „Пътят към успеха“.

Тя цели да прокара своеобразен мост между институциите, родителите и обучаващите се. Да се превърне в място за споделяне на добри практики в преподаването, възпитанието и реализирането на проекти, свързани с учебните дейности.

Екипът на научно списание „Професионално образование“ вярва, че текстовете, публикувани под новата рубрика, ще бъдат от полза не само за хората, ангажирани с преподавателска дейност, но и за родителите, които търсят съвети от специалисти относно обучението на децата и справянето с основните проблеми, които засягат и образователните институции.

„Пътят към успеха“ няма за цел да начертае стъпките, които трябва да бъдат извървени за постигане на успех в дейността, но дава насоки как да преодолеем препятствията, за да стигнем до желаната цел.

В настоящия брой представяме текстове, предоставени ни от Ваня Кастрева – началник на Регионалния инспекторат по образованието – София-град.

Материалите са от организирания от Регионалния инспекторат по образованието – София-град, и столичната организация на Съюза на работодателите в системата на народната просвета семинар на тема „Методи и техники за справяне с предизвикателното поведение в училище и в детската градина“, в който се включи и доц. Атанаска Тенева – заместник-министър на образованието и науката.